

Недавна „продаја“ НИН-а (или предаја имовине свих грађана Србије у приватне руке) изазвала је доста коментара у јавности: злурадих, слављеничких, носталгичних, анонимних и јавних, разоложних, критичких, аналитичких и многих других, оних који се уопште нису чули. Ипак су најгласнији, што је и очекивано, били коментари вишедеценијских читалаца НИН-а.

Доста коментара је ишло за тим да новинари НИН-а немају право да се жале због продаје, јер су углавном мало радили а више проводили време по београдским кафанама и тиме, као и државни службеници, нанели финансијски губитак држави која их је плаћала за рад. Овде треба уочити потпуно непознавање интелектуалног рада, у шта спада и новинарство, које не може да се обавља само у осам радних сати и искључиво у канцеларији. Довољно је само поменути да на нашој планети постоји разлика у времену и да новинар који хоће да буде добро и на време информисан мора да одвоји нешто од сна и приватног живота како би пратио догађаје у свету, из кога нам је стигло много и доброг и лошег. При томе се много важних ствари у нашој земљи збивало и збива изван уобичајеног радног времена, а никада пред вратима редакција.

Ако прихватимо да новинари НИН-а нису били шампиони рада (а нису, нити су то икада тврдили), и ако су тиме нанели губитак државној каси, треба погледати какав допринос дају поједини државни службеници. Поменимо само приходе посланика Народне скупштине (понекад застрашујуће празне баш у радно време) и сав њихов немали остали трошак, луксузна путовања припадника владајуће класе (приликом којих се воде пријатни разговори са онима који су тражили бомбардовање наше земље), велики бирократски апарат (обрнуто пропорционалан својој ефикасности), пред чијим се шалтерима губе милиони радних сати, вишегодишње неиспуњавање обавеза фирми о уплатама за социјално и пензионо осигурање радника, претварање неких наших амбасада у скупе синекуре партијских послушника, недавни извештај контролора наших финансија који говори о истицању новца у „сиве зоне“, једнострану примену трговинског споразума са ЕУ, где се економисти споре око суме нанетог губитка, али не о томе да је губитак изванредан, укидање виза за странце при уласку у Србију пре више од пет година на предлог тадашњег министра Свилановића, иако је реципроцитет у међународним односима слово А (они који желе макар приближно да израчунају колико је због ове одлуке наша заједничка каса била празнија нека од Туристичке организације узму податак о петогодишњој посети странаца и то помноже са 10 евра, да не зацепимо као Европа према нама, 35–50 евра), и на крају, Тадићев пут на приватну прославу рођендана бившег немачког канцелара Шредера, у радни дан 6. априла ове године, баш када се у многим српским кућама пусти суза за онима који су једног другог 6. априла невинно изгинули.

Ако све то ставимо на један тас, а на други губитке радних сати новинара НИН-а, видећемо да је овај први не само сасвим претегао, већ је и неупоредиво већи.

Било је и упутстава новинарима НИН-а да не „плачу већ да сами од свог новца створе нове новине и изборе се за читаоце ако су већ тако добри“. Овде је реч о слабом или никаквом познавању новог Закона о информисању, по коме је простор за аналитичко новинарство толико сужен да се поставља питање његовог постојања. Уз то, приметно је и непознавање продајне мреже, где се пре свега мисли на киоске, чији су власници слободни да одлучују шта ће продавати а шта не. Поред овог, треба поменути и плаћене огласе од којих медији живе (и не само у Србији). Држава се није оглашавала у НИН-у, који је цео био у њеном власништву, али јесте у новинама у којима има само половину акција док другу половину држе странци. Због оваквог искуства новинари НИН-а тешко могу да се одлуче на стварање новог медија, чак и под претпоставком да имају довољно капитала, што је већ научна фантастика. Додуше, држава је исто радила и у другим гранама, као што је рецимо грађевинарство, где је зажмурила када су у Србији градиле стране фирме које за то немају дозволу (нови Меркатор), док су друштвене фирме остајале без посла, а радници без плата. Таквих и сличних случајева има на претек. И?

Новинари су могли да штрајкују и да одбране лист – рећи ће неко, и показати да не зна да свако може да буде Лех Валеса и да штрајкује до миле воље ако све његове и трошкове његове породице преузме Ватикан, онолико дуго колико је то потребно. А ако их у њиховом слабашном покушају да одбране лист (што ће рећи да га сачувају у поседу свих грађана) нису подржале ни бројне колеге, шта би могли да очекују да су кренули у неку другу врсту борбе?

Било је и коментара у смислу да је тржиште слободно, па према томе, нема никаквих примедби на продају НИН-а. Погрешно! Тржиште у Србији није слободно! Ко у то не верује, нека проба да купи неку од фирми које држава продаје, или да отвори ланац самопослуга, авио-компанију и било које друго велико предузеће које би својом конкурентношћу и понудом утицало на снижавање цена, као што тврде (само у предизборној кампањи) заговорници либералног и капитализма уопште када објашњавају шта је то „слободно тржиште“. Тиме само показују непознавање тржишта ЕУ и његових правила игре. У Европи, а и другде, не постоји слободно тржиште. Слободан је само свакоме излазак на њега са својим капиталом (што у Србији није случај), а све остало је под чврстом контролом државе, највећег капиталисте, који са мање или више успеха и воље брине да оно што боље функционише и да од тога корист има бар највећи део становништва (не у социјалном већ у потрошачком смислу). Отуда стриктне квоте за производњу млека, мяса, маслиновог уља, парадајза, краставца и других потрепштина,

таксе, заштитне царине, брига о ценама, специјални намети на високе профите, контрола камата, финансијских токова, ригорозна наплата пореза на промет, велике казне за монополско понашање, стална борба против корупције, одређивање минималне цене рада и дужине радног времена. Све супротно од онога што се догађа у Србији, где политичка класа слободно тржиште сматра ако не сопственом прђијом, онда бар сламом оног бега у коју могу да се ушушкају само они који су јој блиски. Отуда не треба да чуди утисак да у Србији о Европи и њеним вредностима највише и најгласније говоре они који је најмање познају.

Из оваквог виђења економије јавила су се мишљења да држава има право да прода НИН. О оваквим ставовима неопходна је дужа анализа, али ако се сложимо да је реч о промени система, из комунистичког у капиталистички, где све из оног првог, неефикасног и лошег, треба да нестане у корист овог другог, савременог и напредног, онда се одмах намеће питање зашто се у свему не поступа на исти начин. Пример, Војводина је као аутономна покрајина комунистичка творевина, а видимо да многи љути критичари комунизма жестоко бране опстанак таквог њеног положаја. Јасно је да је овде реч о „антикомунистима са бољшевичким ликом“ каквих у Србији има много, посебно по тзв. невладиним организацијама. Но, важније од овакве недоследности јесте то што држава пре продаје народне имовине има уставну обавезу да је чува и увећава, и да је уступи другом на управу тек ако не доноси добит, и то уз строге услове која ће сама надзирати, све до нове национализације. Сведоци смо да су ретки такви случајеви продаје, а о неиспуњавању обавеза купаца народне имовине упркос потписаном уговору књиге могу да се напишу. Држава не би смела да поклања или да продаје у бесцење, као што је случај са НИН-ом, јер је, поред угледног имена, реч је и о власништву над 420 квадратних метара пословног простора у центру Београда, што је све плаћено – и углед и простор – свега 800 хиљада евра. Како се дошло до ове понижавајуће цене када се на почетку процеса говорило о неколико милиона евра, знају само они који су и водили продају. За утеху не може да послужи ни то што је било и горих случајева (рас)продаје народне имовине.

Из наведеног не би требало да се закључи да су новинари НИН-а у свему били без икаквог греха. Напротив! Било је и код њих неколико пропуста које једна угледна аналитичка новина није смела да дозволи.

Међу првима јесте неоправдано давање простора тзв. невладиним организацијама за њихову пропаганду усклађивања нашег система са прокламованима „европским вредностима“. Ако погледамо какве су те вредности, лако ћемо видети да је НВО забрањен сваки политички рад, да не смеју да се баве лукративним пословима и да немају приступ државним медијима (а ретко и приватним) осим ако не раде на хуманитарним пословима, најчешће у сарадњи са одговарајућим министарством (за

здравље, заштиту деце, болесних, животне средине, итд.). Све што имају да кажу износе преко својих интернет страница и на конференцијама за штампу о којима се ретко извештава. НВО не могу да дају оцене о стању у држави, нити да квалификују менталитет и психофизичко стање народа, а најмање да му наносе увреде. Интересантно је да се код нас нико од власти није осврнуо на ове увреде, јер ако су Срби „крезуба стока“, значи ли то да су такви и Срби који су на власти? Осим тога, финансије НВО су под сталном контролом и на најмању неправилност следи кривична одговорност и затварање такве организације. Такође, не може да постоји НВО коју финансира неко ко ради или даје изјаве против земље у којој функционише та НВО. Видимо да у Србији Сорош финансира многе НВО и не пропушта прилику да јавно истакне залагање за бомбардовање наше земље и сецесију Косова и Метохије.

У НИН-у је било неоправдано много места и за расправе о наводној подељености Срба као њиховом историјском усуду. Чак и када се радило о текстовима из угледних пера, они су имали суштинску грешку; подела међу Србима није ни у чему већа или израженија него што је то случај у било којој земљи света. Довољно је навести „поделе“ између Бавараца и источних Немаца, Француза са севера и Корзиканаца, Квебека и осталог дела Канаде, Енглеза, Велшана и Шкота (где свако од њих чак има и посебне фудбалске репрезентације), Фланманца и Валонаца, Баскијаца, Каталонаца, Шпанаца, севера и југа Италије, Тексашана и оних из Њујорка, и указати на непознавање стања у свету аутора оваквих текстова. Упркос разликама (а не поделама) Срби су као народ, у критичним тренуцима и за Србију и за Европу, на спољном плану исказали високу политичку зрелост, а на унутрашњем солидарност са мањинама које живе у Србији.

Потврда за овакве написе тражила се, нажалост, у критици српске културе и њеној васионској удаљености од „великих светских култура“ које би, наводно, требало да нам служе за пример. Наведен је, рецимо, пример да се у Србији каже „спава као заклан“, што се истиче као један од доказа да су Срби „крвожедан народ“. Потпуно се занемарује да се у једном од највећих драмских дела на свету два лика кладе у „фунту меса око срца“, да код Кафке налазимо да у „степама са огромним крдима бизона, у којима се данима и недељама не појави ниједан човек, једино безглаво јуре црвене коже“, да Еспронседа пева „волим гробља препуна гробова, гроб тамо, гроб овамо, ха, ха, ха, ...где скелети играју утакмицу са лобањом тек умрлог...“, или да енглески песник Лорд Тенисон каже „мрзим Русију откада сам се родио и мрзећу је док сам жив“. Уместо одговора послужиће рефрен из популарне песме славног шпанског рокера: „играћу ти на гробу“. Или еквивалент за наше „какви бакрачи“, шпанско „какво мртво дете“.

Било је напада и на српску музику, посебно на гусле, архаичан инструмент тешког звука који призива „најгоре духове српског ултранационализма“, са којим се не може у Европу, ни са алтернативом ни без ње. Али такви критичари никада ништа слично неће рећи за

гајде, национални инструмент у Шкотској и на северу Шпаније, без кога нема ни приватне а камоли државне прославе. И још горе, такви критичари ће 1. јануара сваке године са блаженим осмехом гледати на телевизији пренос новогодишњег концерта из Беча и понети усхићењем аплаудирати завршној нумери – „Радецки марш“. На памет им неће пасти да се питају да ли је војни марш баш прави звук за славље, да ли то буди аустријске националне и империјалне страсти, а најмање ко је тај Радецки и шта је у животу урадио па да буде толико слављен.

Пропуштена је и прилика да се разјасне неке изјаве политичара које су се тичале управо новинарства као професије. У првом реду изјава Бориса Тадића након последњих парламентарних избора: „Средићемо стање у медијима“. Шта је то несређено у медијима? У ком правцу ће ићи „сређивање“? Ко има право да „сређује“ медије? Шта ће од медија остати након „сређивања“? Хоће ли у томе учествовати струка или само политика? Сада је касно за таква питања, мада она ништа не би изменила у трци ка стварању култа личности председника Србије, али су професионалне обавезе налагале да се она ипак поставе.

Можда је највећи пропуст НИН-а било прихватање новог језика власти. Ту је мање важно оно „процесуирање“, стицање „бенефита“, „спочитавање“, „свјетоназор“ или „очијукање“, од језика у текстовима који су се односили на Косово и Метохију. Ту никако није смело да буде места за „председника Косова“, „парламент Косова“, „власти Косова“ итд. Ако држава не признаје једнострано проглашену независност Косова, онда се тога и у писању треба држати, свеједно што то занемарују припадници политичке елите, због чега их стално треба прозивати у медијима. Исто је и са оним „Косово је под управом УН“, јер међународни закони говоре другачије. Бечка конвенција од 23. маја 1969. наводи да је „неважећи сваки уговор постигнут на основу претње или употребом силе, а који крши принципе међународног права“. Како су стране војне снаге ушле на нашу територију? Зашто рећи „управа“ ако је реч о „окупацији“?

Ово су били пропусти новинара НИН-а, али ако их упоредимо са пропустима у другим медијима, лако ћемо закључити да су у подизању нивоа професионалног аналитичког новинарства новинари НИН-а ипак били опрезнији.

Као аргумент за овакав став, наведимо пример из других утицајних листова у којима половину акција и даље има држава Србија, а који у уређивачкој политици заговарају увођење „европских вредности“. Реч је о интервјуу са Хашимом Тачијем из *Политике* у марту ове године. Ако узмемо пример демократске Шпаније, пријатељске земље која управо преузима председавање ЕУ и позитивно се односи према Србији, у њој се овакав

интервју не би смео да појави, поготово не у државним новинама. Ако би се то којим случајем и догодило, сви који су омогућили објављивање текста потпали би под закон о забрани ширења тероризма, за шта су предвиђене и затворске казне. И то се не односи само на новинаре, већ и на све политичке и јавне раднике који не осуде тероризам. Све док то не учине, њима је забрањен сваки политички рад и јавно иступање. Тако је забрањено политичко крило ЕТЕ, Ери Батасуна, затим и друге партије изведене из ње, и на крају су са изборних листа скинути сви кандидати који су били припадници ових партија и нису јавно осудили тероризам. Нека се неко сети када је терористи Црвених бригада, ИРЕ или корзиканских терористичких група уступљен простор у државним медијима.

Данас се свако проглашава терористом, рећи ће већ неко. Треба навести Резолуцију УН 1160 из марта 1998. која осуђује „сва терористичка дела ОВК...“ после чега нема дилеме ко су људи који су водили ОВК. И на томе треба инсистирати, јер ако Србија од многих земаља у својој дипломатској борби тражи да се поштује Резолуција УН 1244, ако поштује стварање суда у Хагу и хапси и изручује своје грађане том суду, зашто се не тражи поштовање и ове резолуције која јасно указује на то да се су те земље одлучиле да на Косову и Метохији подрже тероризам уместо демократије.

Наведене замерке НИН-у делом указују на недостатак храбрости новинара овог листа. Али, ако од њих тражимо ту храброст, треба им дати и право на страх, будући да смо сведоци страшних притисака, претњи, премлаћивања, па и убиства „непослушних“ новинара, упадања у редакције наоружаних група, извргавања руглу и још много чега упућеног новинарима, као и изостанка заштите њихове професије управо од оних којима је то основна дужност. Сазнање да остају нерасветљене смрти чак и недужних грађана који су учествовали на легалним демонстрацијама усред града упозорава да све може да се догоди ономе ко превише „таласа“.

Коментари везани за продају НИН-а показују да се у Србији још увек тешко доживљава напад на духовне вредности. Јер и раније је било продаја у бесцење народних добара, али никада није било толико незадовољства. А повећана температура показује озбиљну забринутост за неизвесну будућност. То је и доказ да је друштво зрелије од политичке елите, што није ни нов ни јединствен случај у политичкој историји Србије. Тој зрелости су делимично допринели и новинари НИН-а. Како ће се овај јаз између класе на власти и народа превазићи, и колико ће за то бити потребно снаге и времена, остаје да видимо, али би у томе јако помогла идеја да се поново створи нешто као НИН. Ако негде у Србији и постоји таква идеја, надајмо се да ће се реализовати већ у овој години, за разлику од старе која новинарству као важној и друштвено корисној делатности није донела много доброг.